

HORIZÓ LINGÜÍSTIC 2027

**La integració sociolingüística a
la societat valenciana: situació i
propostes en relació al valencià i la
població nouvinguda de l'estranger**

Albert Moncusí Ferré

Departament de Sociologia i
Antropologia Social. Universitat de
València – Estudi General
Secció de Filosofia i Ciències
Socials Institut d'Estudis Catalans

Index

1. Introducció: marc conceptual, objectius, fonts i estructura de l'informe	3
2. Dimensió socioestructural: breu caracterització sociodemogràfica i socioeconòmica	9
3. Dimensió socioafectiva: usos, contextos, relacions i identifications	13
3.1. Entorns socials d'aprenentatge	13
3.2. Usos del valencià en diferents situacions i àmbits	15
3.3. Sobre llengua, experiències comunitàries i identifications	20
4. Dimensió cultural	22
4.1. El valencià i la definició de límits grupals	22
4.2. L'aprenentatge i les competències: aspectes de disposició. La integració sociolingüística	25
5. Dimensió política, normativa i axiològica	29
5.1. El valencià en les polítiques d'integració	29
5.2. Valoració social del valencià	31
5.3. Polítiques i iniciatives: mesures, demandes i propostes a partir d'aquest informe	33
6. Recapitulació a mode de conclusions	38
7. Referències bibliogràfiques	41

1. Introducció: marc conceptual, objectius, fonts i estructura de l'informe

La Comunitat Valenciana és terra d'immigració de població estrangera des de fa més de cinquanta anys, amb l'arribada de diversos col·lectius en diferents etapes i amb diferent intensitat. Avui dia, el 19,1% de la població del País Valencià ha nascut a l'estranger (el 24,3% a Alacant, el 17,2% a Castelló i el 15,7% a València). En el conjunt de Comunitats Autònomes la Valenciana ocupa la sisena posició en aquesta xifra. És una proporció important de població que arriba amb major o menor desconeixement del castellà i amb un nul coneixement de valencià. La llengua és un factor clau en el procés d'incorporació a qualsevol societat, però no només pel seu caràcter d'instrument de comunicació sinó per les representacions i valoracions socials que confereixen sentit a usar-la o a no fer-ho per a emprar-ne una altra. I això afecta tant els subjectes que s'incorporen com, sobretot, a aquells que els reben amb pràctiques i discursos que marquen el procés d'acollida al qual es fa referència amb el terme "integració" quan es considera d'alguna manera reeixit.

Per parlar amb propietat, direm que podem definir la integració de les persones immigrants, a partir de Malgesini i Giménez (1997), com un procés que té lloc en una societat a on es desenvolupa una adaptació mútua de diferents grups un dels quals ocupa una posició majoritària. Aquest darrer grup accepta i incorpora els canvis normatius, institucionals i ideològics necessaris perquè el grup o grups minoritaris puguin incorporar-se a la societat en igualtat de condicions, drets, obligacions i oportunitats amb les persones que integren la societat en conjunt. En aquest sentit, és un procés bidireccional en què té especial responsabilitat la majoria que, des de la planificació o simplement des de les pràctiques quotidianes, contribueix de manera decisiva a definir les condicions d'incorporació de les persones de grups minoritaris i, en general, la cohesió del conjunt. El procés d'integració es desenvolupa sobretot en contextos locals, a través de la interacció i la generació d'espais compartits i, tal i com recorda Schnapper (2007), es pot referir a un individu que s'incorpora a la societat però sempre té com a referent el conjunt d'una societat. A més, la immigració conforma la societat, però a la vegada és reflex d'alguns aspectes que la caracteritzen i que es posen de manifest quan es tracta de regular la incorporació de

persones nouvingudes de l'estranger a una societat (Moncusí, 2022). I és que aquesta sol ser imaginada pels subjectes com una mena de comunitat establerta en un lloc prenent en consideració un nucli compartit de valors i pràctiques reconeguts i acceptats (Ariño, 2008). A tot això cal afegir que la societat de recepció de la immigració està estratificada de forma que conté desigualtats. Per la seua situació perifèrica en relació a aquell nucli compartit i a la disposició de recursos de tot tipus que permeten a les persones moure's al si d'una societat, les persones migrants tendeixen a incorporar-se en condicions similars a les de segments socials més baixos en termes d'estatus, encara que de diferent manera segons el seu col·lectiu d'origen (Portes i Zhou, 1993).

Pel que ací ens ocupa, és pertinent la diferenciació entre llengües residents i llengües immigrants que proposa Moreno Fernández (2009). Les primeres serien les que formen part d'aquell nucli compartit, mentre que les llengües immigrants serien les considerades alienes a aquell nucli. Proposem ací denominar les primeres "llengües d'acollida" per tal d'emfasitzar el seu rol en la incorporació dels subjectes nouvinguts a la societat i, en especial, en un sentit comunitari. Aquesta diferenciació analítica permet donar compte de les situacions de contacte entre llengües i que dona peu a la distinció entre integració lingüística i integració sociolingüística, que proposa el mateix autor. La primera consisteix en adquirir competència en la llengua o en les llengües d'ús institucionalitzades com a predominants en la societat d'acollida i en utilitzar-les mínimament. La segona, en canvi, passa per adquirir les pautes comunicatives (pragmàtiques) de la comunitat de destí. Per tant, es refereix a la interacció comunicativa i a participar plenament (conscientment i amb un rol reconegut i legítim) del context dels usos lingüístics i de l'adquisició de competències.

El procés d'integració sociolingüística -i en això seguim encara a Moreno Fernández- està condicionat per diversos factors. En primer lloc, hi ha el repertori lingüístic de qui interacciona. Aquest consisteix en un conjunt de llengües d'acollida i immigrants o de variants de les mateixes. Entre les llengües hi pot haver major o menor afinitat. En el cas de les llengües d'acollida, quan n'hi ha més d'una, la relació de predomini o supeditació que hi pugua haver entre elles resulta significativa. Un segon factor són les conseqüències lingüístiques del contacte, reflectides en l'accent o les interferències, que poden condicionar les relacions en el contacte. Com a tercer factor, Moreno suggereix la distribució de funcions socials entre les llengües i/o les varietats, que inclouen la comunicació en context domèstic, en àmbit educatiu, en contextos de comunicació administrativa, en espais públics o en el lleure. En particular, l'ús públic o privat d'una llengua i la disposició a la comunicació amb una llengua o altra, segons els àmbits són elements significatius. Una disposició marcada per actituds envers una llengua o altra. Que hi haja més d'una llengua resident, en principi ofereix una major competència social per a estar disposat a afrontar la comunicació amb diferents llengües.

Així, la integració sociolingüística va més enllà de l'aprenentatge bàsic d'una llengua que es pot donar quotidianament o en context educatiu i que conformarien una integració estrictament lingüística. Suposa estar capacitats per comunicar-se amb un discurs elaborat en la llengua o en les llengües d'acollida en diferents contextos, interpretar textos, influir en interlocucions, tenir capacitat de fer intermediació en la comunicació i consciència del propi procés d'aprenentatge o fins i tot gestionar-lo autònomament. Això obre la porta a acceptar la diversitat cultural i a sentir-se part de la societat d'acollida a través d'experiències comunitàries en les quals la llengua es converteix en un instrument i en cap cas en un obstacle.

Per tant, la integració lingüística i la sociolingüística fan part d'un mateix procés. Ara bé, si apliquem ací la definició d'integració plantejada més amunt, el seu desenvolupament té a veure amb la responsabilitat de diversos agents entre els quals es troben institucions i entitats públiques i privades i subjectes reconeguts com a residents plenament identificats amb el nucli d'una societat (definites com a "autòctons") i altres que hi són més allunyats ("immigrants" o "estrangers"). Són agents que despleguen pràctiques i que interactuen en diferents àmbits.

L'objectiu d'aquest informe és contribuir a comprendre la integració sociolingüística de residents i de nousvinguts al context valencià, tal i com l'acabem de definir i oferir algunes propostes que el puguen millorar. En concret, ens fixarem en la competència i en l'ús de la llengua catalana en diferents àmbits, però també en la valoració tant del seu aprenentatge com del seu ús. És obligat, per això, comprendre el context en què es desenvolupa la integració i que pot incloure múltiples aspectes interrelacionats. Per analitzar-los, pot ser útil una mirada analítica que en contemple diverses dimensions. En concret proposem quatre dimensions, a partir de les propostes genèriques d'Elling i altres (2001), Giménez (2005) i Torres (2007). La dimensió socioestructural fa referència a variables que ubiquen els subjectes en l'estructura d'una societat a través de les llengües i també al volum i composició dels grups lingüístics, mentre la socioafectiva remet a la proxèmia, la sociabilitat i, en general, les relacions interpersonals que contribueixen decisivament a l'experiència identitària en el pla personal i comunitari. La dimensió cultural, molt vinculada a les dues anteriors, inclou la construcció simbòlica de límits entre grups a través dels repertoris i dels usos lingüístics. Quant a la dimensió política, normativa i axiològica, es refereix a la llengua en l'orientació de la presa de decisions i a les polítiques públiques, la qual cosa inclou la seua consideració com a requisit o mèrit per a assolir la ciutadania. Entren també ací valoracions sobre els usos de les llengües. Finalment, la dimensió espacial es refereix a la distribució de grups en el territori, a característiques d'aquest que poden influir en les relacions i a la major o menor mobilitat espacial quotidiana. Inclou també l'espai que abasta el projecte migratori de les persones, que pot comportar un marc transnacional en incloure territoris en què són dominants diferents llengües residents.

El següent quadre ofereix els aspectes que es poden tenir en compte per aprehendre el procés d'integració sociolingüística, tenint en compte les dimensions enumerades.

Taula 1. Dimensions en l'anàlisi del procés d'integració sociolingüística

DIMENSIONS	ASPECTES
Socioestructural	<ul style="list-style-type: none"> - Constitució, volum i evolució de grups etnonacionals i lingüístics. - Influència de variables estructurals d'estatus, etnicitat, gènere i generació en l'adquisició de competències lingüístiques i en el usos socials de les llengües.
Socioafectiva	<ul style="list-style-type: none"> - Proximitat o distància relacional, en particular, l'experimentada a través de la llengua. - Ús social de llengües en contextos de sociabilitat formal i informal. - Usos lingüístics en àmbit laboral i comercial. - Ús social de llengües en pràctiques i contextos concebuts per a l'acollida (albergs, ONG, serveis...). - Ús de llengües en contextos intragrups (rituals, familiars i de sociabilitat) en diferents àmbits territorials (local, transnacional...) i sentiment d'identificació comunitària.
Cultural	<ul style="list-style-type: none"> - Definició de límits comunitaris de i entre grups en relació amb repertoris i usos lingüístics en el present i en la memòria. - Acudits, bromes, xafarderies, llegendes urbanes i altres elements de literatura oral que contribueixen a construir i mantenir aquells límits quotidianament o en àmbit festiu o ritual. - Competència lingüística en llengües, passiva (entendre i llegir) i activa (parlar i escriure). - Aprenentatge de llengües en diferents contextos. - Iniciatives d'aprenentatge de llengües immigrants. - Incorporació de llengües immigrants al currículum educatiu.
Política, normativa i axiològica	<ul style="list-style-type: none"> - Exigència o expectativa de coneixement de llengua o de llengües residents en les polítiques d'accés a la residència i a la nacionalitat. - Definició normativa de l'ús de la llengua o les llengües residents en Administració i institucions públiques. - Polítiques educatives en matèria d'aprenentatge i promoció de llengües i de llengua vehicular en infants i adults. - Usos lingüístics en òrgans de govern i en pràctiques de governança. - Ús de llengües com a element de prestigi i/o de poder. - Valoració social del comportament en situacions de contacte lingüístic (en particular, canvi o manteniment de registre o llengua). - Valoració de l'aprenentatge de les llengües.
Espacial	<ul style="list-style-type: none"> - Context físic de les relacions entre parlants en termes d'estructura urbana, serveis disponibles, mobilitat quotidiana o de segregació o concentració residencial. - Territoris de referència de la vida quotidiana i del projecte migratori.

Font: Elaboració pròpia

En aquest informe posem l'atenció en el valencià com a llengua d'acollida i ens centrem en aquells aspectes dels quals tenim dades que procedeixen d'algunes investigacions que referenciem al final i, sobretot, del cens de l'INE i de resultats, per a 2021, de l'Enquesta de coneixement i ús social del valencià (a partir d'ara ECÚSV) que elabora la Direcció General de Política Lingüística i Gestió del Multilingüisme de la Generalitat Valenciana¹. Tot i que haurien estat interessants, no es tindran en compte alguns aspectes per raons de distribució mostral o per no disposar de les desagregacions. És el cas de residir en zona castellanoparlant o valencianoparlant i de la comarca o mida de la zona urbana de residència. Tampoc podem abastar, per raons d'espai, el paper de l'escola en la integració lingüística, per a la qual caldria anar a altres fonts. Per últim, cal tenir present que la integració sociolingüística és observable sobretot en les interaccions quotidianes i en l'experiència i trajectòria biogràfica dels subjectes. Ambdues qüestions es poden conèixer a fons únicament amb una aproximació qualitativa que va més enllà del que pot oferir aquest informe.

A continuació s'exposen les dades i informacions que seran analitzades i les dimensions a les quals corresponen.

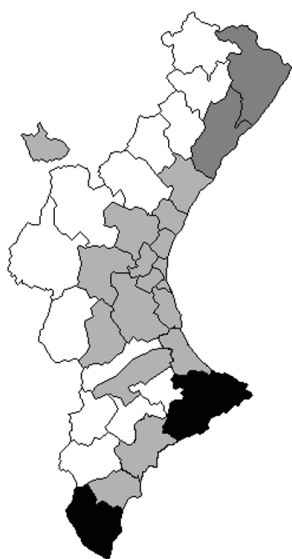
DADES	DIMENSÍO
<ul style="list-style-type: none"> - Caracterització sociodemogràfica i socioeconòmica de la immigració estrangera al País Valencià, en relació a la societat valenciana (perfils etnonacionals i distribució territorial, sexe, edat, nivell d'estudis, sectors productius, estatus i condicions de vida), segons padró i cens. 	Socioestructural
<ul style="list-style-type: none"> - Entorn en què s'ha après valencià, segons nacionalitat. - Usos del valencià, en diferents situacions i àmbits, segons nacionalitat. - Usos del valencià, en diferents àmbits, entre persones d'origen estranger segons sexe. - Usos del valencià, en diferents àmbits de relació, entre persones d'origen estranger segons edat. - Usos del valencià, en diferents situacions i espais, segons la llengua que es considera pròpia. 	Socioafectiva
<ul style="list-style-type: none"> - El valencià i el castellà com a símbols d'identificació col·lectiva i la frontera lingüística al País Valencià. - Programes i iniciatives europees i autonòmiques per a l'aprenentatge de llengües en relació a la població nouvinguda, amb particular atenció al valencià. - Interès per aprendre el valencià, segons nacionalitat. 	Cultural i ètnica
<ul style="list-style-type: none"> - Motius per aprendre el valencià, segons nacionalitat. - Evolució de les competències en valencià, en persones nascudes a l'estranger en general i segons sexe. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Programes i polítiques que vinculen la competència lingüística amb la nacionalitat. - Valoració sobre quant s'hauria d'utilitzar el valencià, segons nacionalitat. - Valoració sobre quant s'hauria d'utilitzar el valencià, segons llengua que es considera pròpia. 	Política, normativa i axiològica
<ul style="list-style-type: none"> - Sense dades específiques, més enllà de la distribució observada en dimensió socioestructural. 	Espacial

¹ Les dades de l'enquesta han estat treballades per qui signa aquest informe per a ser-hi presentades. Per tant, li correspon la plena responsabilitat sobre el grau d'exactitud o fiabilitat de la informació que s'ofereix. Agraïsc a Rafael Castelló Cogollos i a Carles Simó Noguera les seues contribucions relacionades amb les fonts.

L'estructura d'aquest treball seguirà la seqüència de les dimensions apuntades per contribuir a la diagnosi del procés d'integració sociolingüística a la societat valenciana que protagonitzen les persones nouvingudes de l'estranger, i tenint en compte el context en què són nuclears les persones que es consideren autòctones. A aquest bloc central d'anàlisi el seguirà un darrer apartat de conclusions i de línies propositives.

2. Dimensió socioestructural: breu caracterització sociodemogràfica i socioeconòmica

Comencem per una aproximació sintètic a aspectes estructurals clau del context valencià i de la població nouvinguda ². Per començar, cal tenir present que les persones nouvingudes contribueixen a algunes dinàmiques demogràfiques ja presents. Per exemple, contribueixen a la concentració de població en comarques costaneres i al voltant de nuclis urbans importants, mentre en zones d'interior es donen dinàmiques de despoblació. Tot i que durant els recents anys de crisi hi ha hagut més emigracions que immigracions, l'arribada de persones nouvingudes ha estat determinant en aquesta concentració. El mapa 1 mostra el percentatge de població nascuda a l'estranger, per comarques, segons les dades del padró de 2019. S'hi veu que les comarques amb més concentració d'immigrants són La Marina Alta (37,5%), La Marina Baixa (33,8%) i El Baix Segura (35,2%), la Plana Alta (22,8%) i el Baix Maestrat (21,8%), totes costaneres. Totes aquestes comarques tenen concentració de població d'origen estranger per damunt del percentatge de la Comunitat (18,6%). Amb una xifra molt propera a aquesta xifra, i totes prop del mar, trobem l'Alacantí (18,3%), València ciutat (18,1%) i la Safor (18%). Amb xifres superiors al 10%, hi ha algunes comarques centrals i el Racó d'Ademús.

Mapa 1. Població nascuda a l'estranger, per comarques

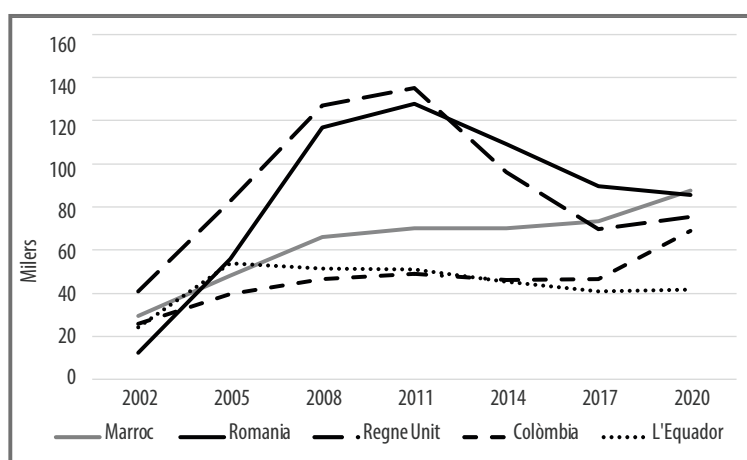
10% o menys	■
10 a 20%	■
20 a 30%	■
30 a 40%	■

Font Padro, INE, elaboració pròpia

² Per a una visió més detallada i a la vegada general vegeu Ariño (2018). Específicament sobre immigració estrangera, vegeu Moncusí (2022).

Quant a orígens, predomina una distribució pel territori sense grans concentracions excepte en el cas de la població nascuda en països de la UE i, en major mesura, al Regne Unit que protagonitza una immigració de caràcter residencial amb un nivell adquisitiu mitjà alt en comparació al conjunt de la població valenciana. Al marge d'aquesta concentració, podem parlar d'una diversificació de la immigració. En tot cas, la immigració de països europeus ha predominat durant anys entre els orígens de les persones immigrades en comparació amb la resta, tot i que darrerament s'observa un increment de la població del Marroc i de Colòmbia. La següent gràfica mostra l'evolució dels principals col·lectius nacionals.

Gràfica 1. Evolució de principals col·lectius per país de naixement)

Font. Padró INE 2020, elaboració pròpia

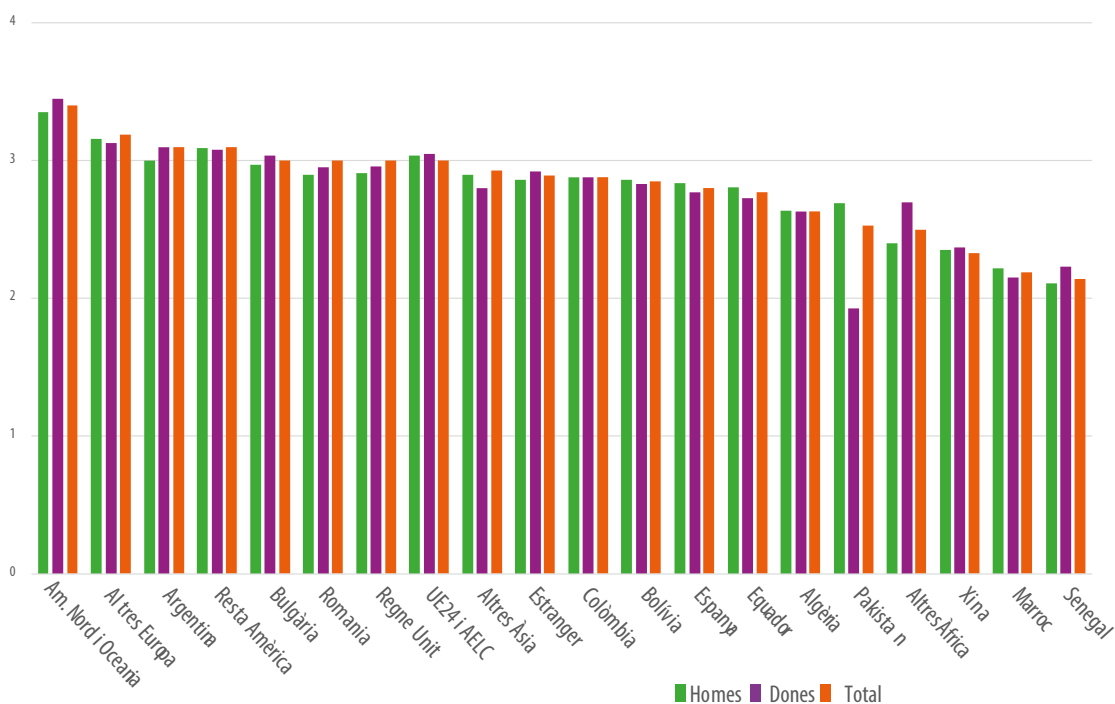
Pel que ens ocupa és especialment interessant la presència de població països castellanoparlants com Equador i sobretot Colòmbia, a la qual s'ha sumat el recent increment en l'arribada de persones d'Hondures i de Veneçuela que entre 2017 i 2020 van augmentar la seua presència en un 130%. Totes elles són persones que formen part del grup lingüístic d'un de les llengües residents al País Valencià. Una part d'aquests migrants són indígenes, la qual cosa suposa que dominen també i consideren pròpies altres llengües com el shuar i, sobretot el quítxua. No existeix cap estimació oficial de quantes persones serien. En qualsevol cas, aquesta població castellanoparlant té una total afinitat lingüística amb una de les llengües residents al territori. Per altra banda, només una persona del total de les entrevistades per a l'Enquesta de competència i ús social del valencià parlava una llengua de pobles originaris (quítxua).

La població nascuda a l'estranger és diversa també en sexe i en edat, segons els col·lectius fins i tot amb una trajectòria que és iniciada per homes o per dones, segons els casos. En països dels continents africà i asiàtic, predomina el primer, mentre que en la gran majoria dels segons, passa el contrari. Així, per exemple, en 2015, les dones nascudes a Marroc eren un 41,7% de les persones d'aquell origen i, en canvi, les de Colòmbia i Equador eren un

57%. Cal dir que les dinàmiques d'assentament familiar han suposat un cert reequilibri en aquesta proporció, a més d'aportar un cert rejuveniment de la població valenciana, si bé contrarestat per la tendència a adoptar putes reproductives de baixa natalitat presents a la societat valenciana (Castelló i Moncusí, 2018).

Com a apunts significatius hi ha una qüestió de condicions de vida i una sobre nivell d'estudis. Sobre el primer, les i els immigrants de països extracomunitaris experimenten dificultats econòmiques i socials en matèria laboral, d'ingressos, d'habitatge i d'experimentar discriminacions ètniques. En segon lloc, hi ha una diferent posició quant a nivell d'estudis. La següent gràfica mostra que, segons el cens de 2011, el nivell educatiu es trobava en persones de diversos països extracomunitaris, amb una situació comparativament pitjor en dones de Pakistan, Senegal i Marroc i, en general, amb un nivell menys baix en les dones. El nivell d'estudis és especialment rellevant perquè constitueix un factor clau en l'adquisició de competències actives orals i escrites en valencià (Hernández Dobón, 2021).

Gràfica 2. Nivell mitjà d'estudi pe país de naixement i sexe a la Comunitat Valenciana

Font, CENS 2011, elaboració pròpia

De tota manera, cal tenir present dos matisos. En primer lloc, la immigració s'emmarca en mobilitats migratòries d'anada i tornada entre països, de moviments que impliquen a familiars que es queden quan hom se'n va i de viatges i assentaments entre diversos països. En aquest sentit, la població immigrant de vegades encadena múltiples moviments. Sense anar més lluny, la crisi desencadenada en 2008 va tenir com a conseqüència un ba-

lanç migratori negatiu (Castelló i Moncusí, 2018). Per tant, la immigració no és un factor a interpretar únicament en termes d'un sol viatge i, més, hi participen múltiples actors. El segon matís és que la immigració contribueix a posicionar, en la societat valenciana, qui es desplaça o qui s'ha desplaçat i sovint també qui en descendeix, en base a la definició com a forans a qui s'interroga sobre la seua presència i la presència dels quals pot qüestionar als residents sobre les seues pròpies identitats. No obstant això, es tracta d'un posicionament que cal considerar en clau interseccional; és a dir, tenint en compte les diferents variables que posicionen els subjectes en termes d'etnicitat, estatus, gènere, generació o nivell d'estudis, entre altres. En aquest treball ens centrem en la mesura del possible en l'origen o -quan no disposem d'aquella dada- en la nacionalitat, però tindrem també en compte el gènere (o, si més no, el sexe que d'alguna manera el marca o condiona) i també l'edat. Amb tot, per desenvolupar una aproximació interseccional caldria un enfocament qualitatiu que queda fora de les possibilitats d'aquest informe.

3. Dimensió socioafectiva: usos, contextos, relacions i identifikacions

3.1. Entorns socials d'aprenentatge

Els vincles i les relacions de sociabilitat i les interaccions quotidianes que sostenen xarxes i contactes són bàsics en la construcció del món social de les persones i la llengua en constitueix l'instrument bàsic. De fet, aquelles relacions són una via espontània d'adquirir competències lingüístiques tradicionalment central en qualsevol societat quan l'ús d'una llengua està plenament institucionalitzat. Des del punt de vista de la població immigrada de l'estranger, doncs, aquestes relacions i interaccions esdevenen un context formatiu. Ara bé. La situació de diglòssia que ha estat estudiada al País Valencià des que van proposar aplicar-la-hi Ninyoles i Aracil i que comporta una pèrdua de valor d'ús del valencià ha contribuït a una incapacitat formativa en els àmbits de relació de proximitat que caracteritzen la sociabilitat i les interaccions públiques quotidianes. El nostre territori té, en general, els pitjors indicadors d'ús, competència, valoració i transmissió de la llengua pròpia de tots els territoris del domini lingüístic català. Per exemple, el 62,2% de les persones que tenen algun avi catalanoparlant són parlants habituals de valencià, una dada que és de 76,2% quan els avis parlants de la llengua són més de dos. A Catalunya les Balears les dades són majors (81,9/92% i 78,6/85,1%). Quan es tenen dos avis castellanoparlants i dos de catalanoparlants les xifres baixen molt (30,7% al País Valencià, 44,6% a les Illes) (Plataforma per la Llengua, 2022). En aquest context regressiu, l'àmbit educatiu és el principal gairebé únic context formatiu (Castelló i Hernández Dobón, 2018).

Més endavant parlarem de competències, però resulta pertinent ací un apunt sobre les competències generals quant al valencià, segons nacionalitat. La taula que segueix mostra les dades de l'ECÚSV sobre aquesta qüestió.

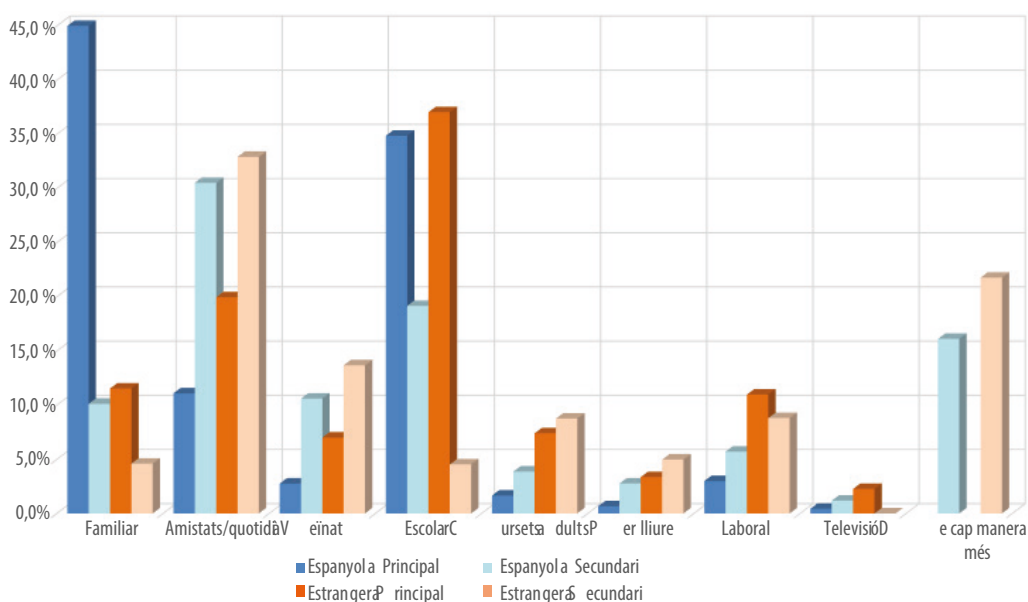
Taula 1. Grau de coneixement del valencià, segons nacionalitat

Coneixement	Nacionalitat espanyola (%)	Nacionalitat estrangera (%)	Doble nacionalitat (%)
Entén valencià	96,7	69,2	85,5
A més, sap parlar-lo	78,4	41,7	45,1
A més, sap llegir-lo	96,4	92	87,8
A més, sap escriure'l	84,8	66,6	68,8

Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

S'observa, en general, un major coneixement en persones de nacionalitat espanyola. Veiem també un grau majoritari de competència passiva en tots els casos, resultat del desenvolupament de l'ensenyament en valencià. En canvi, la competència activa resulta prou menor, sobretot quan es tracta de parlar-lo. Això pot indicar a la vegada una limitació dels usos que, al seu temps, limite la construcció d'espais d'aprenentatge. L'ECÚSV conté una pregunta que permet veure el context en què s'ha après valencià, comparant persones amb nacionalitat espanyola o estrangera. Aquest aprenentatge és, per a cada col·lectiu, el que mostra la següent gràfica.

Gràfica 3. Entorn on s'ha après a parlar valencià, segons nacionalitat

Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

El context escolar és el principal d'aprenentatge en el cas de les persones de nacionalitat estrangera. A més, és el segon context principal per a les persones de nacionalitat espanyola-

la per a les quals el primer lloc on han après valencià és la família, un àmbit de poca importància per a persones estrangeres. Cal dir que, si jutgem per dades relativament recents dels informes PISA que arreplega un informe dirigit per Mora (2018), els centres educatius no universitaris són un entorn poc favorable a la integració sociocultural de l'alumnat de nacionalitat estrangera. En 2017, un 20,7% de l'alumnat de la Comunitat Valenciana que abastava l'estudi afirmava que no se sentia integrat al centre (quarta posició entre totes les Comunitats Autònomes) i un 16,3% s'hi sentia fora de lloc (setena posició). El mateix informe subratlla la possibilitat que l'alumnat procedent de països hispanoparlants tinga potencialment més fàcil la integració, tot i que les dades de la Comunitat Valenciana no ho avalarien. En tot cas, seria una integració que podria ser un contrapunt al pas de l'aprenentatge de competències als usos socials.

Les amistats i la vida quotidiana són la segona via principal i la primera secundària per a les persones de nacionalitat estrangera. Crida l'atenció que ben poques persones diuen que han après a parlar valencià en cursos per a adults. Això sorprèn perquè, a priori, els cursos de formació semblen marc de potencial de relacions i perquè, com veurem més endavant, estan presents en les polítiques d'immigrants. El que les dades suggereixen és que les relacions quotidianes i d'amistat són àmbits de proximitat clau per a aprendre la llengua, això encara que la baixa competència activa pugua dificultar-ho.

Podem encara destacar dos aspectes de la gràfica. El primer és que les persones espanyoles no han triat l'opció "de cap manera més" entre les principals, la qual cosa dona a entendre que han tingut ocasions més diverses d'aprendre valencià que les persones estrangeres i les que tenen doble nacionalitat. La segona qüestió és la poca importància de les relacions veïnals com a àmbit d'aprenentatge de la llengua.

3.2. Usos del valencià en diferents situacions i àmbits

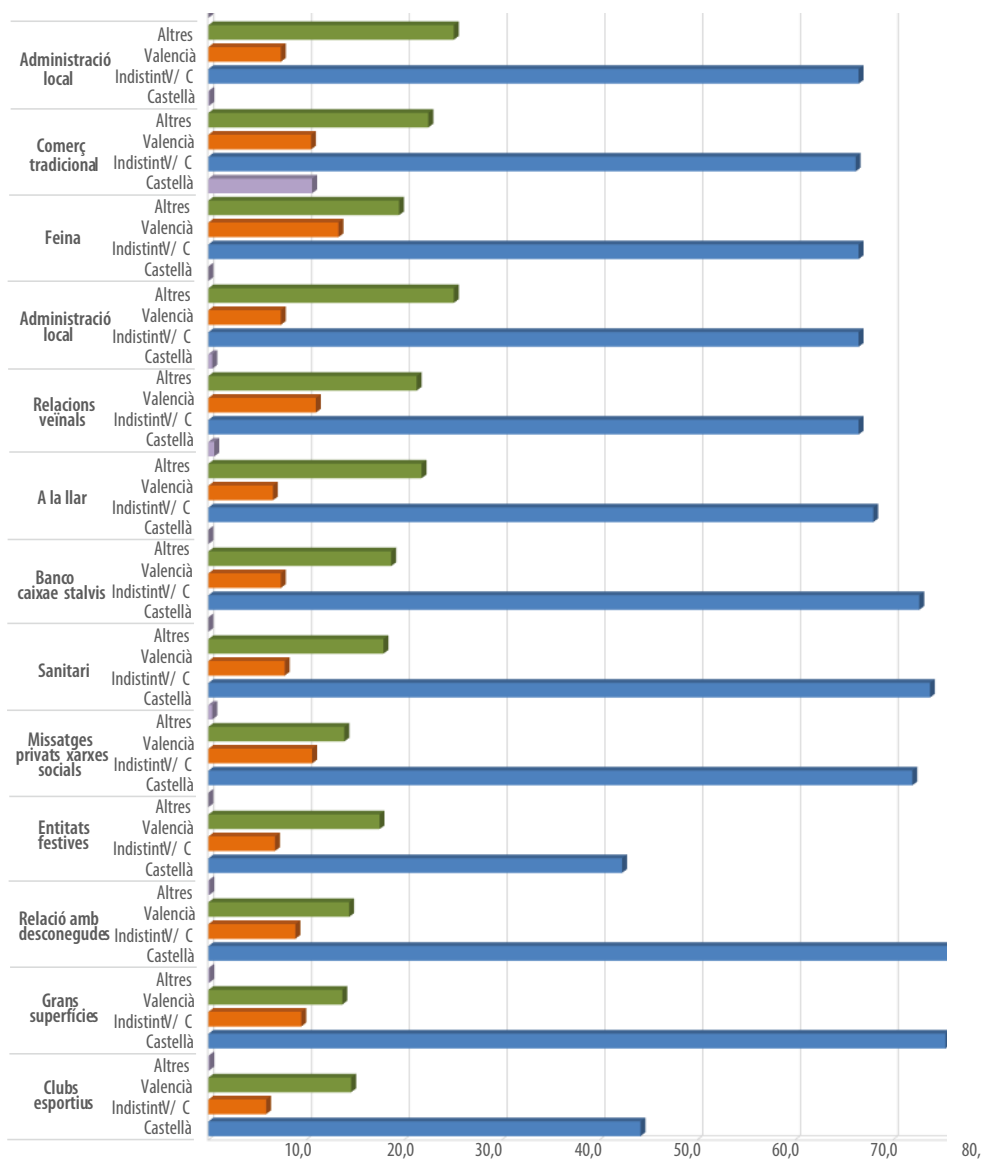
La mateixa ECÚSV ofereix dades comparatives d'ús de valencià, de castellà o d'altres llengües en diversos contextos. Veurem ací resultats sobre els usos significatius pel seu perfil públic a partir segons la nacionalitat, per un costat, i la llengua que es considera pròpia, per altre. D'altra banda, el cens permet veure l'evolució d'usos, segons contextos, pel que fa a lloc de naixement, sexe i edat.

En primer lloc, vegem els contextos en relació a la nacionalitat, segons la ECÚSV, amb dues gràfiques en què els àmbits apareixen ordenats de major a menor proporció de respostes que apunten al fet que parlar català siga sempre o de forma indistinta amb el castellà. És a

dir, segons si són àmbits que ofereixen, d'entrada, major o menor ocasió d'utilitzar aquesta llengua i, per tant, un major ús potencial.

Com mostra la gràfica 4, la llengua més parlada per les persones de nacionalitat espanyola és amb diferència el castellà. Diuen que la parlen sobretot quan es relacionen amb persones desconegudes, a les grans superfícies comercials, en serveis de sanitat, en bancs o caixes i en missatges privats per les xarxes socials. En l'ordenació segons els àmbits on es parla valencià, el primer lloc l'ocupen les relacions d'amistat, seguides pel comerç tradicional, la feina, l'administració local³, la llar i les relacions veïnals. L'àmbit laboral és pràcticament l'únic àmbit en què diuen que parlen altres llengües.

Gràfica 4. Contextos en què persones de nacionalitat espanyola diuen que parlen cada llengua

Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

³ L'enquesta mostra dades sobre parlar en administració autonòmica que no presentem per la seua gran similitud amb aquestes.

Un detall d'interès és la baixa posició de la participació en entitats festives o culturals i esportives. L'enquesta ofereix el percentatge de persones que no hi participen. Val la pena aturar-se un moment en la dada perquè, malgrat el paper que es pot atribuir a aquests àmbits en el procés d'integració sociocultural, el que observem és que moltes persones no hi participen, especialment les estrangeres i, en menor mesura, les que tenen doble nacionalitat. Es pot veure en la taula 2.

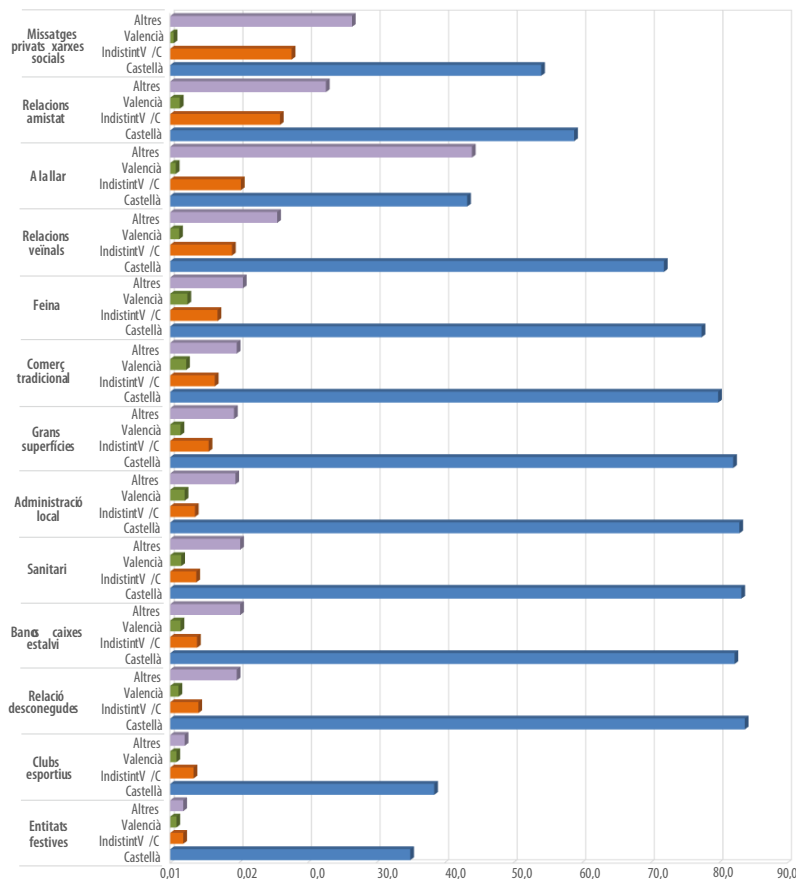
Taula 2. Població que diu que no participa en entitats (Font: ECÚSV. Elaboració pròpia)

NACIONALITAT	ENTITATS FESTIVES O CULTURALS	ENTITATS ESPORTIVES
Espanyola	29,5%	30,9%
Estrangera	52,8%	48,2%
Doble	42,0%	40,1%

Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

La gràfica 5 ens mostra els contextos de parla declarada de cada llengua segons les persones enquestades de nacionalitat estrangera.

Gràfica 5. Contextos en què persones de nacionalitat estrangera diuen que parlen cada llengua

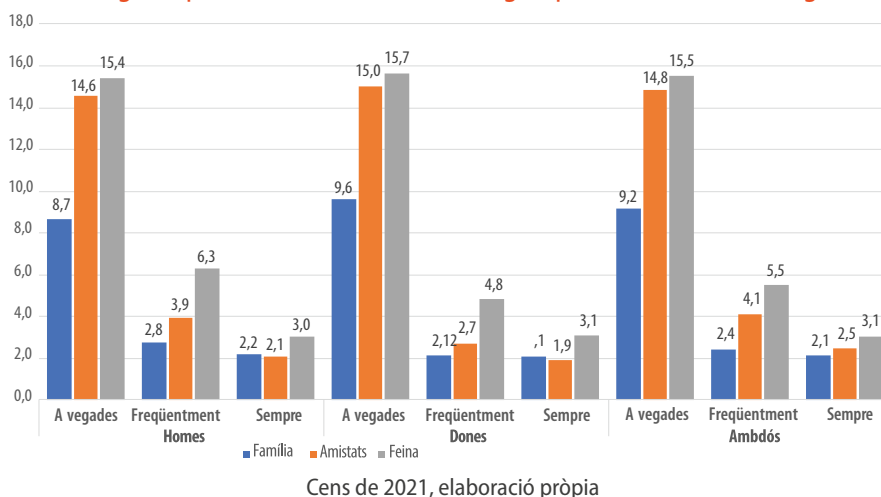
Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

Novament el castellà predomina arreu i ho fa, altre cop sobretot, en les relacions amb persones desconegudes, els bancs i caixes, les grans superfícies i els serveis sanitaris. Ací cal recordar que una part important de les persones de nacionalitat estrangera han vingut de països on el castellà és l'única o la principal llengua oficial. De nou les relacions d'amistat es manifesten com el lloc de major presència del català, encara que siga amb valors menors als que es registren en el cas de les persones de nacionalitat espanyola (21,1% valencià i 13,1 indistintament castellà o valencià) i les de nacionalitat estrangera (1,4% i 16%, respectivament). Aquestes xifres ens remeten a un espai de contacte potencial encara que, en el cas de les persones estrangeres, és possible que, amb la diferent posició de les llengües, el castellà siga en molts casos preponderant. En general, les persones de nacionalitat estrangera diuen que usen com a segona llengua una altra diferent al català. Segons les competències que tinguen en les llengües d'acollida, i en base a la poca presència de la parla d'altres llengües entre les persones de nacionalitat espanyola, això pot indicar un menor contacte potencial amb gent que no siga del seu propi origen etnonacional i, per tant, suposar dificultats en la integració lingüística.

Trobem alguns contrastos entre les dues gràfiques. Primer, la posició relativa que té, per a la gent estrangera, parlar valencià o fer-ho indistintament amb castellà en missatges privats en xarxes socials. El català té comparativament menys presència quan qui l'utilitza és de nacionalitat espanyola, tot i que estem parlant d'un percentatge més alt (24,5%) que en el cas de les persones de nacionalitat estrangera (18,2%). Segon, a l'administració local les persones de nacionalitat estrangera diuen, proporcionalment, que parlen menys català (5,2%, vuitena posició) que les de nacionalitat espanyola (32%, primera posició). Tercer, la feina és un lloc on les persones de nacionalitat espanyola diuen que parlen prou més en valencià o indistintament amb castellà (32,8%, tercera posició, per 9,4, quarta en estrangera).

Les dades del cens de població i habitatges permeten completar la mirada als usos del català. La gràfica 6 mostra un percentatge baix d'ús que, en el millor dels casos, és ocasional.

Gràfica 6. Percentatge de persones nascudes a l'estranger que usen el valencià segons àmbit

El context laboral predomina lleugerament sobre el de les amistats i el familiar. Si agreguem les dades dels tres nivells en un sol percentatge d'ús, estariem parlant, en total, d'un 24,1% en la feina (24,7 homes i 23,5 dones), 21,4% en l'àmbit de les amistats (20,6 homes i 19,6 dones) i 13,7 en àmbit familiar (13,6 homes i 13,8 dones). L'operació permet fer una doble aproximació comparativa. Una quant a la distància entre àmbits i una altra segons sexes. Veiem que la distància més gran que es dona en tots els casos és la que hi ha entre feina i família, seguida de la que hi ha entre amistats i família i, finalment, entre feina i amistats. Quant al sexe, no es veuen grans diferències, però s'observa que la diferència entre els àmbits de la feina i de les amistats i el familiar és poc més d'un punt percentual més alt en el cas dels homes, la qual cosa indica una major distància en relació a un ús domèstic més privat, desenvolupat per dones.

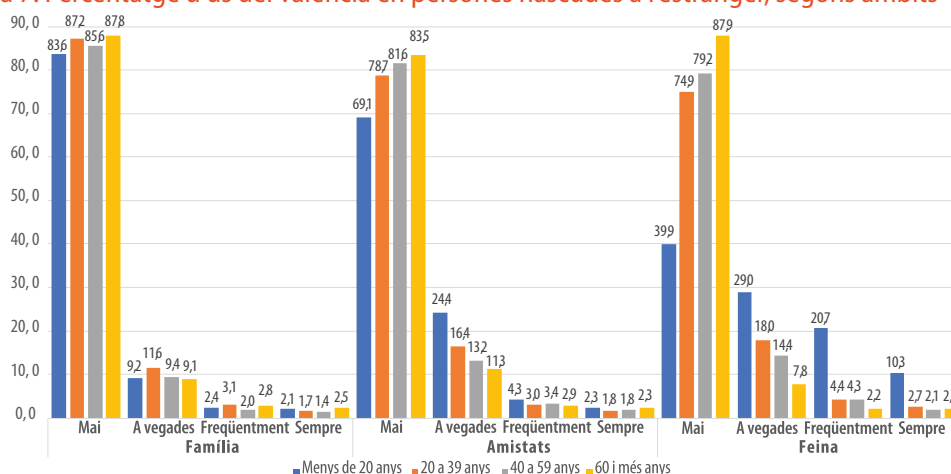
Taula 3. Diferència percentual entre àmbits d'ús de valencià en persones nascudes a l'estranger

Comparativa àmbits	HOMES	DONES	AMBDÓS
Feina/família	11,1	9,7	10,4
Amistats/família	7,0	5,8	7,7
Feina/amistats	4,1	3,9	2,7

Cens de 2021, elaboració pròpia

El cens també ofereix la possibilitat d'observar els usos per aquests mateixos àmbits, segons edat. La gràfica 7 mostra que el percentatge de persones que no utilitzen mai el valencià és més baix en les categories més joves, en àmbits públics com són els de les amistats i la feina. En canvi, el context familiar manté un percentatge prou constant d'ús per sobre el 80%, si bé és una mica inferior en les persones més joves. L'àmbit de les amistats i sobretot el laboral es mostren especialment proclius a la inserció lingüística de les persones més joves.

Gràfica 7. Percentatge d'ús del valencià en persones nascudes a l'estranger, segons àmbits

Cens de 2021, elaboració pròpia

Les dades que acabem de veure apunten a un context de possible millora futura en els usos públics, però amb limitacions. Per al cas de les persones extracomunitàries, operen factors particulars en el conjunt del procés d'integració, inclosa la sociolingüística. Les xarxes de relacions intragrups poden comportar menys contactes amb contextos d'ús del valencià. L'aprenentatge pot ser especialment difícil per a persones que tenen un primer contacte amb llengua llatina i, en alguns casos, amb el procés d'alfabetització (Rovira, 2004). Hi podem afegir dos factors més: primer, que la mobilitat al conjunt de l'estat com un recurs potencial que reforça l'interès en l'aprenentatge del castellà i minimitza la utilitat del català; segon, que les persones immigrades sovint són percebudes com a treballadores i tenen relacions de caràcter laboral amb persones autòctones o, també, vinculades la consum i aquests són àmbits de clar predomini del castellà.

3.3. Sobre llengua, experiències comunitàries i identifications

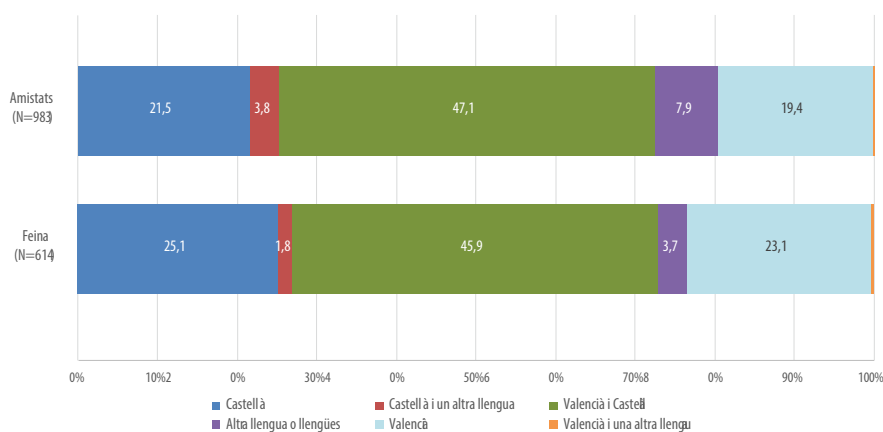
La llengua és la primera forma de coneixement i comunicació per a l'ésser humà i, de fet, és una ferramenta essencial per a la construcció del nostre món o dels nostres mons. S'activa, en el pla col·lectiu, a través de les relacions amb altres subjectes que, per un joc d'espills entre contrastos i similituds, ens fan experimentar que som algú. Com més aquesta experiència és compartida en termes d'identificació col·lectiva, més podem dir que és comunitària. El que hem vist en aquest apartat, fins ací, ens remet a una dinàmica de relacions que operen per a bastir experiències més o menys comunitàries.

Parlar d'identitat pressuposa fer-ho de diferència i les llengües poden servir per a categoritzar els altres i per a situar-se en relació amb ells marcant certa distància o certa proximitat en contextos compartits que poden esdevenir comunitaris. El valencià i el castellà fan aquest paper, però des de posicions desiguals. Al nostre territori ha estat estudiat el paper del binomi valencià/castellà en les diferents definicions les identitats espanyola i valenciana i en el que es coneix com conflicte lingüístic al voltant de la conformació d'un marc lingüístic unitari català⁴. La integració sociolingüística en aquest sentit comporta incorporar el coneixement d'aquest conflicte i adquirir competències per afrontar-lo amb actituds com les dels residents que es consideren autòctons. Si més no, és d'esperar que es desenvolupe alguna reacció davant el potencial contacte de llengües. En situacions de contacte en què, ateses les competències de qui interactua, es podrien mantenir les dues llengües és significatiu veure quina predomina en l'ús social. Aquest és un aspecte fonamental en contextos com el nostre, on hi ha dues llengües d'acollida. Un indicador d'identificació amb el valencià podria ser observar quina proporció de persones que l'usen indistintament combinat amb el castellà, el consideren la seua llengua pròpia. La combinació entre algunes preguntes de

⁴Vegeu, per exemple, els treballs de Rafael Castelló (2001 i 2013) o Vicent Flor (2011).

l'ECÚSV pot oferir alguna informació significativa. La propera gràfica se centra en l'entorn laboral i el de les amistats per veure precisament aquesta informació, tot i que sense considerar les nacionalitats, per evitar errors derivats de la mostra. Es pot veure com el català és present entre aquests usuaris en tots dos àmbits, com a llengua considerada pròpia, junt amb el castellà, gairebé en la meitat dels casos. El valencià, per la seua banda, està present com a llengua pròpia exclusiva un poc més en el context laboral. Les amistats semblen mostrar un poc més de diversitat en les respostes. En qualsevol cas, s'observa que l'ús indistint del català o del castellà té certa relació amb reconèixer com a pròpies les dues llengües. Tal vegada això indique que l'ús de les dues llengües configura un context favorable per a la integració sociolingüística.

Gràfica 8. Identificació de llengua pròpia en persones que diuen que usen indistintament valencià o castellà, segons entorns

Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

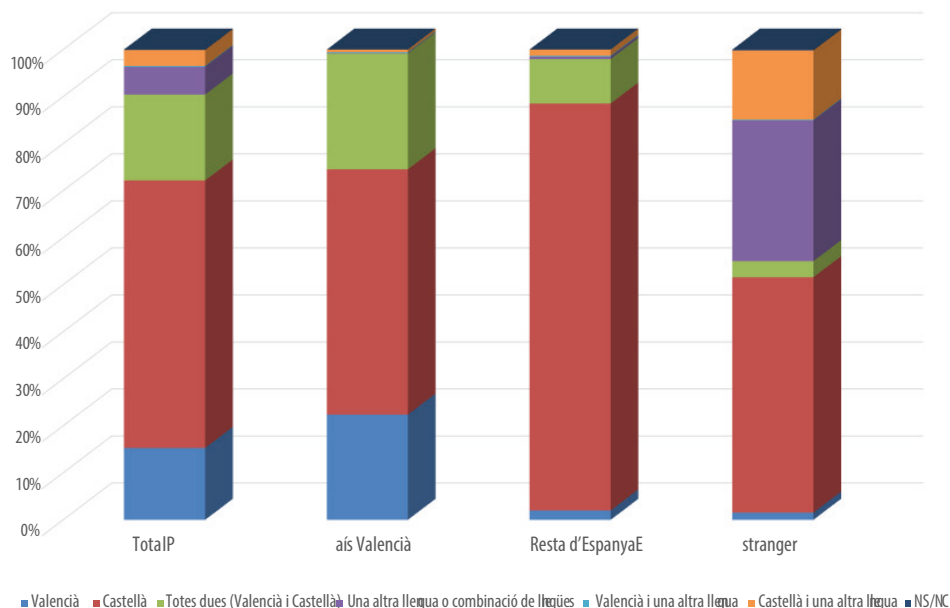
4. Dimensió cultural

4.1. El valencià i la definició de límits grupals

A través de les relacions, i també arrel de les polítiques (de les que parlarem en detall en el proper apartat), la llengua esdevé un símbol de la identitat dels subjectes i un component bàsic de la seua seguretat ontològica dels subjectes. Per això, la integració sociolingüística tal i com l'entendem ací no pot suposar com a condició la pèrdua de la pròpia llengua, ni com a instrument ni com a referent d'identitat col·lectiva.

La llengua és un element que hauria de servir per a la integració entesa com la incorporació a una societat en el nucli central de la qual hi ha ciutadanes i ciutadans amb plenitud de drets. En aquest punt, la qüestió de les identitats esdevé eminentment política, dimensió que tractarem al següent apartat. El que és pertinent ací és assenyalar la importància de la llengua com a component del repertori identitari amb què s'identifiquen els grups. Un assumpte que pot condicionar la integració sociolingüística. Un de les preguntes de l'ECÚSV permet veure quines llengües consideren pròpies les persones, segons la seua nacionalitat. Com es pot veure a la següent gràfica, la identificació amb el castellà és clarament majoritària en tots els casos, mentre menys persones consideren propi el valencià entre les nascudes al nostre territori tant si és en solitari (22,4%) com combinada amb el castellà (24,6%). Molt poques persones nascudes a l'estranger identifiquen aquella llengua com a pròpia. És significativa l'escassa identificació amb ella per part de les persones nascudes al País Valencià, que denota una posició poc central el nucli cultural del seu repertori identitari. Una qüestió que pot tenir efectes en la valoració de la llengua i del seu ús i en la seua consideració com a aspecte comunitari que vertebrava, en la pràctica, l'acollida de persones nouvingudes.

Gràfica 9. Consideració de llengua com a pròpia, segons lloc de naixement

Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

Comprendre la relació del valencià amb el castellà, com a símbols, esdevé fonamental. Una identificació col·lectiva amb la llengua pot afavorir que es valore. En el proper punt tornarem a això. Un aspecte sobre el qual no apareixen referències en les respostes és la unitat de la llengua. L'anticatalanisme present en part de la societat valenciana dificulta reconèixer-la (Flor, 2011). Les dades de què disposem semblen indicar que aquesta manca de reconeixement no suposa un problema per a la integració lingüística en relació a les persones nouvingudes, però podria resultar pertinent revertir-la per tal de sumar valor a la llengua en relació a un grup lingüístic que va més enllà del País Valencià.

L'aprenentatge de la llengua i del seu context d'ús es pot desenvolupar en cursos específics. La llei 15/2008, de 5 de desembre, d'integració de les persones immigrants a la Comunitat Valenciana va suposar que es posés en marxa, amb el posterior Decret 93/2009 de 10 de juliol, el programa anomenat "Escoles d'acollida". L'ordre 11/2010 de 27 de setembre de la Conselleria de Solidaritat i Ciutadania va definir les institucions que podien impartir el curs com serien sindicats, ONG i associacions que actuen en l'àmbit de la integració d'immigrants, les entitats locals que hagen creat una Agència de Mediació per a la Integració i la Convivència Social en el seu àmbit territorial d'actuació i/o adherides a la xarxa de AMICS i les Universitats i Col·legis professionals i les mancomunitats.

La darrera memòria del programa⁵ assenyalava que hi ha 118 escoles registrades al programa 52 (44%) d'administració local i 65 (56%) d'entitats sense ànim de lucre. Es concen-

⁵ Consultable en <https://inclusio.gva.es/es/web/igualdad-diversidad/escoles-d-acolliment>.

traven més a València (59%) que a Alacant (29%) i a Castelló (15%). Aquell any només en van impartir 10 entitats (20 en 2019) amb un total de 28 cursos majorment (79%) a càrrec d'entitats sense ànim de lucre. Es va atendre a 664 persones. Més de la meitat (68,5%) van ser dones i almenys el 83,7% eren de països hispanoparlants. Les dades numèriques són discretes i el perfil de l'estudiantat fa pensar que és molt probable que es veiés potenciat el castellà com a llengua vehicular.

L'estratègia valenciana de migracions 2021-2026⁶ preveu substituir aquest tipus de curs per un nou model d'Escoles d'interculturalitat. Per ara el que s'ha convocat són ajudes a iniciatives educatives “en interculturalitat i valors” que, per tant, no tenen caràcter específic. De tota manera, es pot trobar a internet rastre d'alguna entitat que el va seguir i també un manual⁷, en versió bilingüe valencià-castellà, per als cursos. Entre els continguts hi ha una àrea de llengua castellà-valencià amb vuit unitats amb els següents continguts: Tema 1, salutacions i presentacions; Tema 2, a la ciutat; Tema 3, les compres; Tema 4, treballs i oficis; Tema 5, l'habitatge; Tema 6, el cos humà; Tema 7, la salut i la higiene; Tema 8, els transports i els viatges. Són qüestions que apunten a la rellevància de la integració lingüística en un nivell molt bàsic. La llengua reapareix al bloc titulat “Història de la UE, Espanya i la Comunitat Valenciana”. En el penúltim epígraf (“Denominació i símbols”) no s'esmenta la llengua. En canvi aquesta és objecte d'un darrer bloc conformat per un sol paràgraf en què s'omet qualsevol referència a la unitat del català. Un fet que pot ser un problema si es creua amb el fet que moltes webs de l'administració de l'estat ofereixen versions diferents “en català” i “en valencià”. En tot cas, la llengua s'acaba presentant al manual com un instrument al marge del seu valor simbòlic i ja hem vist abans que, si fem cas de l'ECÚSV, ben poques persones estrangeres han après valencià en cursos per a adults.

Una dada interessant és la resposta a la ECÚSV en què es podrien seleccionar fins a 4 possibles motius pels quals voldrien aprendre valencià o millorar-ne els coneixements les persones enquestades. Una de les opcions era “per mantindre viva la llengua i la cultura”. El percentatge de persones estrangeres i amb doble nacionalitat que van triar aquesta opció va ser nul i només la va seleccionar un 0,3% de les de nacionalitat espanyola que consideraven que haurien d'aprendre més català. Sí que va ser més significativa la resposta a l'opció “perquè és normal saber valencià si vius a la Comunitat Valenciana”. El percentatge de respostes entre les 276 persones de nacionalitat estrangera interessades a aprendre valencià va ser d'un 27%, lleugerament per sobre del 22,2% de les de nacionalitat espanyola. Una dada que, en tot cas, escau matisar per l'escàs univers de resposta.

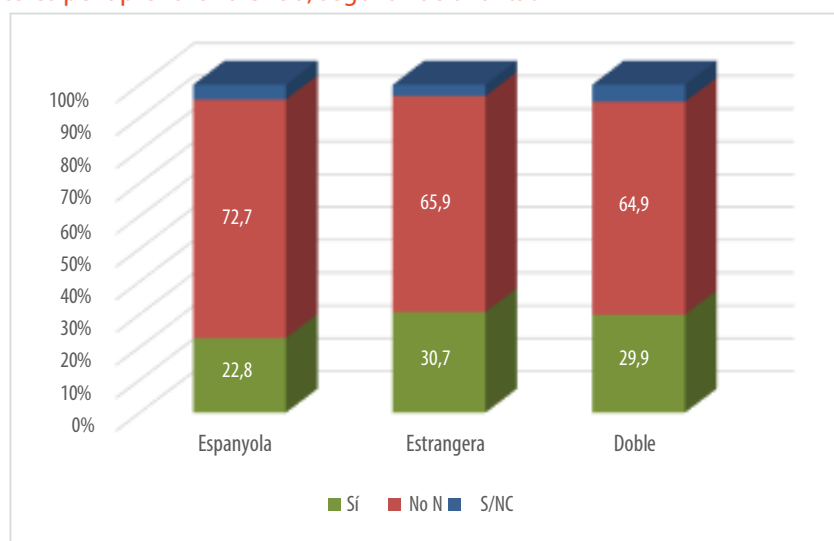
⁶ La podeu consultara a <https://inclusio.gva.es/va/web/igualdad-diversidad/estrategia-de-migracions>.

⁷ Es pot trobar tota la informació, manual inclòs, a <https://inclusio.gva.es/va/web/igualdad-diversidad/escoles-d-acolliment>.

4.2. L'aprenentatge i les competències: aspectes de disposició a la integració sociolingüística

L'ECÚSV té una pregunta sobre l'interès per aprendre valencià. El resultat el mostra la gràfica següent.

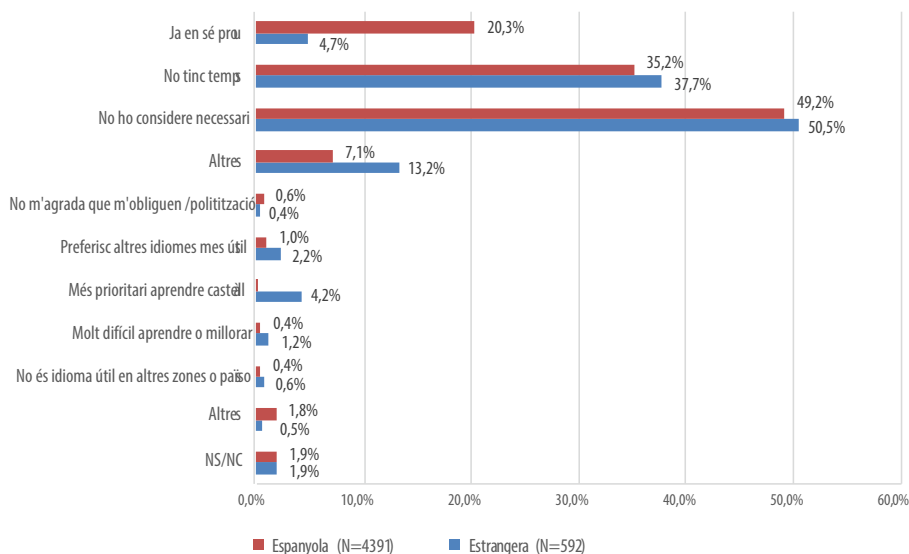
Gràfica 10. Interès per aprendre valencià, segons nacionalitat

Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

Podem interpretar la dada en termes d'escassa disposició, en general, a la integració lingüística, amb una particular incidència entre les persones de nacionalitat espanyola. La gràfica següent mostra els resultats a la pregunta múltiple de per què no interessaria aprendre valencià. Entre les persones de nacionalitat espanyola, la freqüència més alta de resposta es troba en l'opció de considerar-ho innecessari. La segona és la que remet a la manca de temps i la tercera la de saber-ne ja prou. Val a dir que un 30,2% de les persones de nacionalitat espanyola que no el consideren necessari diuen això sense triar també l'opció que ja en saben prou. La població estrangera també opta en primer lloc per considerar-ho innecessari, però només un 4,7% diuen que ja en saben prou. Com a causa concreta hi ha la manca de temps i, en comparació en relació a la població de nacionalitat espanyola, hi tenen major volum de resposta, encara que baix, les opcions sobre la prioritització del castellà i la preferència per altres idiomes. En canvi, hi ha respostes prou baixes sobre el fet que no siga un idioma útil en altres zones o països, tot i que és un aspecte que en algun estudi com el de Rovira (2004) s'apuntava com un factor que dificultava l'aprenentatge.

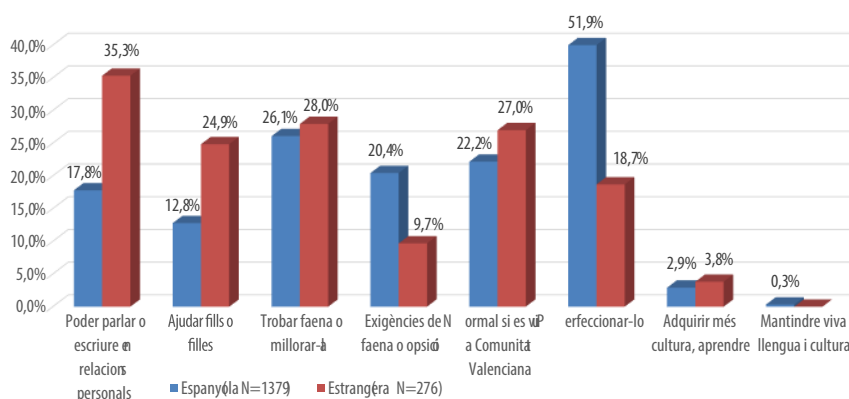
Gràfica 11. Motius pels quals no interessa aprendre valencià

Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

Pel que fa als motius per aprendre català, a la gràfica que segueix veiem que el perfeccionament, i, en menor mesura, trobar feina i les exigències laborals o d'oposició són els principals motius entre les persones enquestades de nacionalitat espanyola. En canvi, poder comunicar-se és el principal motiu per a les de nacionalitat estrangera, seguit per tres respostes de freqüència prou semblant: trobar feina o millorar-la; perquè és normal a la Comunitat Valenciana; i per ajudar als fills o a les filles.

Gràfica 12. Motius pels quals s'aprendria valencià, segons nacionalitat

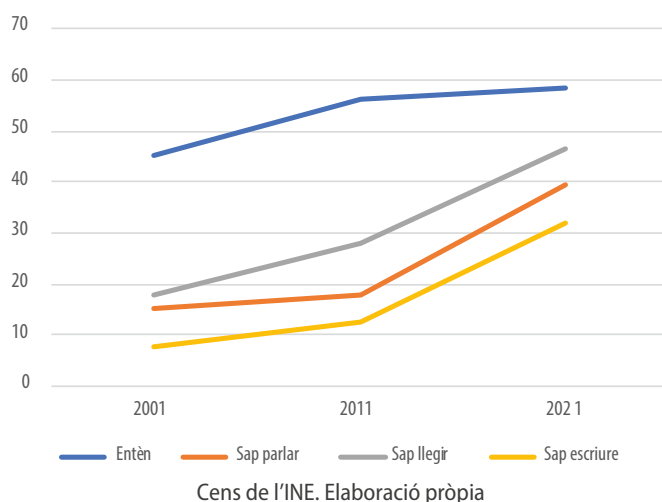

Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

Podem dir que les persones immigrades de l'estranger presenten, doncs, una major disposició a la inserció sociolingüística, ja que es mostren especialment interessades en la comunicació, més enllà d'altre valor instrumental de la llengua.

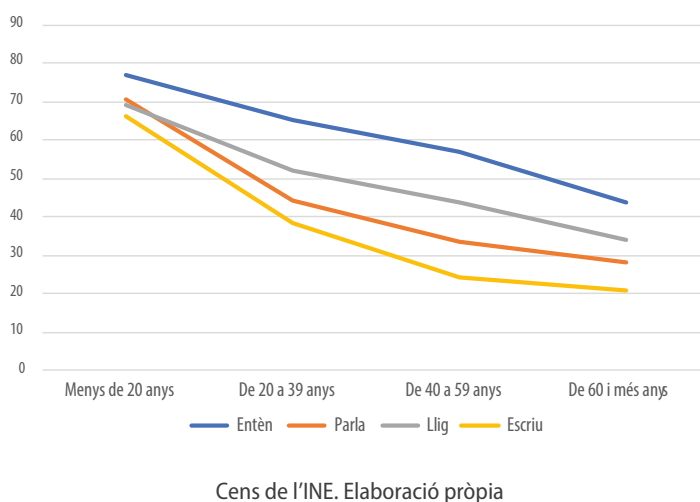
Els assoliments de l'aprenentatge es concreten en les competències adquirides per les persones nascudes a l'estranger. La gràfica 11 il·lustra una evolució positiva en les quatre competències, amb un predomini de les passives (entendre i llegir), en els darrers vint anys. És interessant que l'augment de la competència oral passiva es modera en el darrer període, mentre les altres tres augmenten en el que es pot llegir com una progressiva confluència envers una harmonització de competències.

Gràfica 13. Evolució del percentatge de població nascuda a l'estranger en competències en valencià

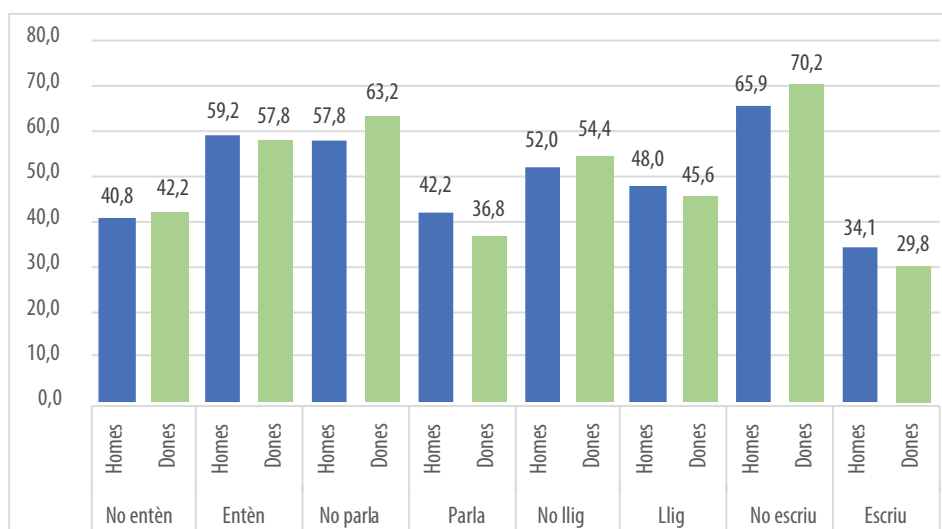
L'educació té en això una importància fonamental. Ho prova la següent gràfica que arplega el percentatge de persones nascudes a l'estranger competents en cadascun dels quatre tipus, segons edat. Un detall interessant és la importància que té la parla en la franja més jove, com una prova del paper clau de socialització que hi té la llengua i del consegüent potencial per a la integració sociolingüística. Una qüestió que destaca en particular quan es veu com amb l'increment en l'edat s'incrementen també les distàncies entre les competències actives i les passives i entre entendre i la resta.

Gràfica 14. Percentatge de persones nascudes a l'estranger en competències en valencià, segons edat

També resulta interessant observar la comparativa per sexes. La següent gràfica il·lustra com, en general, les dones presenten una menor competència que els homes en tots els tipus, amb una distància en comparació als homes més gran quan es tracta de parlar o de llegir. És una manifestació del menor nivell d'estudis de les dones que hem vist abans.

Gràfica 15. Percentatge de persones nascudes a l'estranger en competències en valencià, segons sexe

Cens de l'INE. Elaboració pròpia

La situació és d'una disposició potencial a la integració sociolingüística, o si més no, lingüística, a través del coneixement del valencià que és més gran en les generacions més joves i entre els homes. Una disposició que, no obstant això, està afectada pels usos en diversos contextos, en un marc de predomini del castellà.

S'han desenvolupat iniciatives que poden afavorir la integració sociolingüística a través de les competències i dels usos compartits entre la població immigrant i la d'acollida. Hi conflueixen els cursos que s'ofereixen des de la Societat civil (associacions, ONG o Sindicats), que solen gaudir de suport públic, els que organitza l'administració (sobretot els Centres de Formació de Persones adultes) i mesures desenvolupades per entitats com la Plataforma per la llengua com són els glossaris (Plataforma per la llengua) dirigits a persones que parlen diferents llengües i orientats a la vida quotidiana o com Escola Valenciana, amb el voluntariat lingüístic.

5. Dimensió política, normativa i axiològica

5.1. El valencià en les polítiques d'integració

Les polítiques d'integració d'immigrants estan orientades pel marc europeu i, sobretot, l'estatal. Tot i això, es concreten sobretot en l'àmbit local. La Llei Orgànica 4/2000 de 11 de gener sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i llur integració social introduí la noció d'arrelament⁸ i el Real Decret 557/2011 de 20 d'abril establí, en l'article 124, que les Comunitats Autònomes poden emetre un informe d'arrelament que acredite la integració social de les persones, entre altres coses, fent constar “los esfuerzos de integración a través del seguimiento de programas de inserción sociolaborales y culturales”. L'elaboració d'aquests informes la té delegada la Generalitat en els ajuntaments. La llei 15/2008 de 5 de desembre d'Integració de Persones Immigrants en la Comunitat Valenciana va definir el compromís d'integració com una mesura encaminada a concretar aquella via d'arrelament que consistia a seguir un programa de formació prèvia declaració de la voluntat de seguir-lo. El Decret 93/2009 de 10 de juliol del Consell pel que s'aprovava el Reglament de la llei 15/2008 de 5 de desembre va posar el nom de “Escoles d'acollida” a aquest programa i en l'article sisè en va definir els continguts entre els quals es trobaven “coneixements de la llengua valenciana” i “coneixement de castellà”. Amb tot, en l'article vuitè s'establí que no calia seguir tots els continguts i, al mateix temps, s'estipulava la durada del curs en 40 hores. Un informe d'avaluació de la Mesa per l'ensenyament del valencià ja havia suggerit la necessitat que l'atenció i la formació en català estiguessin presents en les instàncies de primera acollida per part d'agents socials (ONG, associacions “d'immigrants” i administracions) i plantejava també la necessitat que els centres educatius tinguessin plans d'acollida per a alumnat d'origen estranger que incorporessin un reforç del valencià (DDAA, 2008). El mateix document parlava de “integració lingüística” i ressaltava que calia fer veure els valors positius del coneixement de la llengua. Com hem suggerit abans, el programa “Escoles d'acollida” semblava respondre a aquesta petició, tot i que amb limitacions de recursos i amb un plantejament que s'ha titllat d'assimilacionista (Mora, 2018). Com hem comentat

⁸ Sales (2020) fa una anàlisi detallada d'aquest tipus de mesures en diversos països europeus que mostra com en molts casos només es pensa en l'aprenentatge d'una única llengua, però amb excepcions com els estats belga i espanyol.

més amunt, l'estratègia valenciana d'integració 2023-2026 proposa que un nou model de "escoles interculturals" substituïska aquell programa.

La integració lingüística de persones adultes ha estat també preocupació en el context europeu. Un exemple és el projecte *Linguistic Integration of Adult Migrants* (LIAM)⁹. En el seu marc es va desenvolupar un simposi¹⁰ que va concloure que hi ha dubtes sobre la utilitat per la integració de les iniciatives de requisit lingüístic en aquells països en què s'ha implantat i destaca la manca d'avaluacions de les polítiques públiques que van en aquest sentit. En concret, la contribució de Tracy (2017) recorda que les primeres mesures, implantades en el marc del *Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)* definit en 2001 pel Consell d'Europa es desplegaren entre formulacions d'una Europa que perseguia la cohesió social, però que en 2017 les mesures semblen orientades a limitar el nombre d'immigrants.

Precisament, un informe de 2014 sobre l'eficàcia del programa LIAM, basat en una enquesta contestada pels governs de 36 països, subratllava l'increment de legislació en la línia d'exigir un cert nivell d'idioma per aconseguir la residència o la ciutadania. Es conclouïa que era una mesura útil, però que tenia un abast limitat que només es podia ampliar amb mesures dirigides a les comunitats d'acollida en el sentit que desenvolupessen actituds receptives a la diversitat cultural i a la diversitat lingüística (Pulinx i altres, 2014). Espanya era aleshores un dels països de la UE que no exigia el coneixement lingüístic als immigrants. Un informe posterior (Rocca i altres, 2018) indicava que el nombre de països amb requeriments s'havia incrementat. Espanya s'hi citava com un dels que tenien en compte nivell d'idioma (espanyol) per accedir a la nacionalitat. Això segueix essent així, però, a més, en el cas de la residència se sol·liciten informes d'arrelament o de "esforç d'integració" que donen compte de la voluntat i assoliments de la persona immigrada en relació a la incorporació a la societat d'acollida. Això inclou el coneixement de llengües oficials als territoris en què es resideix.

L'adquisició de competències en les llengües d'acollida a través del sistema educatiu és molt important, però no pot ser una condició d'entrada per la integració, ja que el seu aprenentatge és un procés que requereix temps (Béacco i altres, 2017). Per això cal un plantejament més profund envers la integració sociolingüística, a través de mesures que, més enllà de cenyir-se a les competències o de la implantació de cursos de primera acollida que incloguen el valencià, potencien els usos i la valoració socials de la llengua.

⁹ El podeu veure a <https://www.coe.int/en/web/language-policy/adult-migrants>.

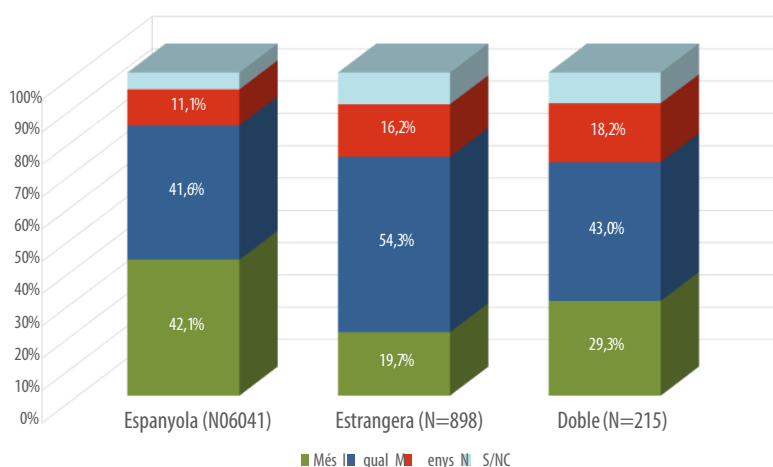
¹⁰ Vegeu les ponències a Béacco i altres (2017).

5.2. Valoració social del valencià

Hem vist dades d'ús que evidencien la clara predominança del castellà sobre el valencià. És quelcom que remarca la literatura especialitzada¹¹, que l'observa especialment a les grans ciutats i àrees metropolitanes, amb una major claredat a València, i sobretot a Alacant, que a Castelló. El castellà ha gaudit històricament de major prestigi i reconeixement social en una societat en què les elits hegemòniques han tingut una orientació al centre de l'estat i una tendència a usar aquesta llengua. Fa uns anys Casesnoves (2011) va apuntar que la política lingüística havia fet que creixés el prestigi del català, poc més tard la Plataforma per la llengua (2012) subratllava el prestigi de la llengua com a element d'ascens social i d'incorporació plena a la societat valenciana. En 2015 el 62,8% de les persones de classe alta es considera capaç de parlar valencià i la xifra puja al 86,3% en la mitjana alta, però baixa a 63,8% per a la classe baixa (Plataforma per la Llengua, 2022). Dades que indiquen un probable escàs valor social de la llengua catalana.

Una de les formes de veure el valor que té el valencià consisteix a observar si les persones creuen que hauria d'utilitzar-se més o menys. Les següents gràfiques mostren dades sobre si les persones pensen que caldria utilitzar més o menys el català. La que veiem a continuació posa de manifest que, tot i la situació de poc ús del valencià, hi ha un equilibri entre la proporció de persones de nacionalitat espanyola que pensen que s'hauria d'utilitzar més i les que pensen que caldria fer-ho igual. Les persones estrangeres i les de doble nacionalitat tenen més clar que només cal utilitzar-lo igual i també són més els que creuen que caldria emprar-lo menys.

Gràfica 16. Valoració segons quant s'hauria d'usar el valencià, per nacionalitat

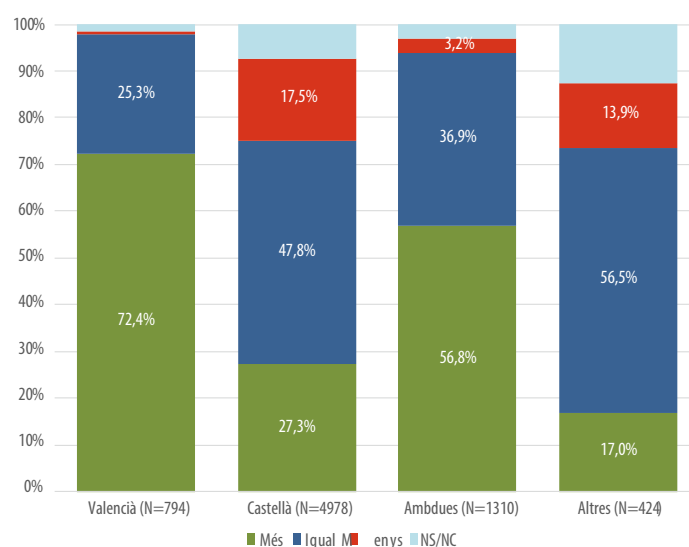

Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

¹¹ Vegeu, per exemple, Castelló (2001 i 2013) o Agulló (2011).

La mateixa dada es pot veure en base a la llengua que es considera pròpia. La gràfica que segueix mostra que les persones que consideren que la seua llengua és el valencià tenen molt clar que caldria utilitzar-lo més. En canvi, poques persones de les que creuen que la seua llengua és el castellà pensen que s'hauria d'utilitzar més i prop de la meitat pensen que el seu ús hauria de ser igual. El percentatge de les que consideren que hauria d'utilitzar-se menys és el més alt de tots els casos. Quan ens fixem en persones que consideren pròpies altres llengües, trobem certa assimilació a aquesta posició, si bé amb més percentatge de respostes per a "igual" i menys per a les altres dues opcions. Finalment, més de la meitat de les persones que consideren que valencià i castellà són les seues llengües afirmen que caldria augmentar-ne l'ús i són molt poques les que diuen que caldria utilitzar-lo menys.

Gràfica 17. Valoració segons quant s'hauria d'usar el valencià, segons llengua considerada pròpia

Font: ECÚSV. Elaboració pròpia

A la pràctica, doncs, la valoració del català suposa un cert conformisme quant a expectatives que en el futur s'utilitze igual o més que ara. Amb tot, les persones que consideren que la seua llengua és només el valencià tenen bastant clar que s'hauria d'utilitzar més. En aquesta situació, sembla lògic que qui persones estrangeres que veuen com a propi el castellà o altres llengües adopten postures semblats.

5.3. Polítiques i iniciatives: mesures, demandes i propostes a partir d'aquest informe

Per acabar, ens situem al pla axiològic amb una combinació de mesures ja realitzades o plantejades per algunes entitats i organismes¹² i d'altres que sorgeixen del que hem vist fins ací. Totes tenen en comú que comporten una orientació envers el reconeixement de la diferència, per assumir la diversitat, front el que seria un plantejament assimilacionista que mirés d'eliminar la diferència per assolir la uniformitat. Per altra banda, incideixen en camps d'intervenció formalitzats i en què poden tenir un paper les institucions públiques. En farem una enumeració organitzada en diversos àmbits i, a més, indicarem les dimensions del procés d'integració que abastarien:

A. Formació de valencià per a persones adultes

1. Reforçar la informació sobre l'oferta de cursos de valencià i sobre els llocs d'aprenentatge ja existent, en particular, seguint amb la col·laboració amb ajuntaments i organitzacions de la societat civil dedicades a la llengua catalana i a l'acollida i al recolzament a persones immigrants i a sindicats.
2. Desenvolupar cursos de valencià específics al context laboral, amb empreses.
3. Avaluar de forma sistemàtica, periòdica i pública els assoliments dels programes de formació d'adults incloent no només el nombre i perfils de les persones participants, sinó també la valoració, al seu si, de l'establiment de relacions de sociabilitat. Aquesta avaluació que hauria de ser pública per tal de fer visibles els assoliments i el camí que resti per recórrer.
4. Incorporar activitats d'aprenentatge col·laboratiu entre dones, en aquells col·lectius en què protagonitzen menor projecció en l'espai públic.

Aquestes mesures podrien aportar resultats en les dimensions **socioestructural**, **socioafectiva** i **cultural** del procés d'integració.

¹² El que presentem procedeix, sobretot, d'alguns textos del llibre blanc del valencià de l'Acadèmia valenciana de la llengua disponible a https://www.avl.gva.es/documents/31987/99521/Recerca_09.pdf i de l'informe 2022 de la Plataforma per la Llengua que es pot descarregar a <https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/estudis-i-publicacions/308/informecat-2022> i que inclou l'enumeració de compromisos reclamats als partits polítics. A més, s'han incorporat propostes plantejades per Flors-Mas (2017) i per Marqués (2019).

B. Acollida, orientació i incorporació a la societat

1. Donar contingut específic sobre valencià al nou programa de formació intercultural que planteja l'Estratègia valenciana de migracions 2023-2026 incorporant- la diversitat lingüística i també la unitat de la llengua catalana.
2. Reforçar la coordinació interdepartamental al si de la Generalitat per facilitar materials en paper i en línia per a l'aprenentatge a les persones nouvingudes, que incorporen informacions en valencià sobre serveis i recursos dels àmbits de competència autonòmica (habitatge, sanitat, educació, treball, cultura, polítiques inclusives, cooperació o igualtat de gènere).
3. Estudiar l'ampliació del Consell Valencià de Migracions de recent creació¹³ per a incloure entitats implicades en la integració lingüística com la Plataforma per la llengua, per tal d'incidir en la integració sociolingüística.
4. Establir una estratègia de col·laboració entre el Consell Social de les llengües i el Consell Valencià de Migracions.
5. Tractar de forma diferencial el valencià en les disposicions i programes sobre acollida i en els documents que orienten les polítiques d'immigrants.
6. Dissenyar, amb col·laboració d'entitats de referència per a les persones migrants, un pla específic d'acollida lingüística que tinga en compte la diversitat etnolingüística de la població nouvinguda.
7. Campanyes públiques específiques per a promoció del valencià en ONG i associacions d'immigrants, recolzament a iniciatives com les que porta a terme la Plataforma per la llengua com "Vivim junts. Làmines per aprendre el català"¹⁴.
8. Elaboració de guies en valencià sobre oficis, serveis públics i accés a habitatge o treball: tallers de pràctica lingüística.
9. Afavorir que els entorns web d'entitats que treballen en el sector de la immigració incorporen el català i n'afavorisquen l'associació tant amb el territori valencià com al conjunt dels territoris de parla catalana.

Són iniciatives que incidirien en les dimensions **socioestructural, socioafectiva, cultural i política i normativa** del procés d'integració.

¹³ Es creà en abril de 2022. Vegeu decret en https://dogv.gva.es/datos/2022/04/01/pdf/2022_2755.pdf

¹⁴ Vegeu https://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_difusio/publicacions_en_linia/vivim_junts.

C. Formació per a formadores i formadors de persones adultes

1. Facilitar formació en metodologies que aproximen l'aprenentatge a la vida quotidiana i que incorporen la interculturalitat com a principi, amb coneixements i propostes d'activitats relatives a la diversitat etnolingüística.
2. Incorporar en la formació al professorat ferramentes i iniciatives dirigides a tenir en compte els repertoris lingüístics de les persones immigrants.
3. Fomentar el protagonisme d'immigrants com a formadors i formadores d'acollida, amb presència del valencià.

En aquest cas, es contribuiria a la integració sociolingüística en les dimensions **socioafectiva i cultural**.

D. Foment del valencià en l'administració pública

1. Mantenir la política de requisit o, si més no de mèrit preferent, en l'Administració.
2. Desenvolupar iniciatives que potencien ús del valencià com a primera llengua d'atenció en l'administració.

Les mesures incidirien en les dimensions **socioafectiva i cultural** de la integració.

E. Formació d'infants i joves

1. Potenciar la presència d'estudiantat d'origen estranger en la formació en filologia catalana.
2. Reconèixer les llengües migrants a través d'activitats formatives a escola que d'alguna manera les incorporen. S'ha fet només algun cop. Per exemple a Castelló amb un programa d'alfabetització en cultura romanesa en horari escolar, finançat pel Ministeri d'Educació de Romania i amb col·laboració municipal i amb altre programa semblant per a l'àrab marroquí.
3. Desenvolupar metodologies de grups flexibles i altres d'aprenentatge amb aules d'acollida, desdoblaments lingüístics i Programa d'Acollida al Sistema Educatiu (vigent al

menys fins a 2016). Potenciar-hi programes de compensació educativa amb separació de grup regular algunes hores perquè estudiantat nouvingut aprenga català i castellà els primers cursos.

4. Desenvolupar, des de Conselleria, materials específics per a promoure la diversitat lingüística i el plurilingüisme, amb llibres del tipus de “Vine/ven” i altres materials com “De persona a persona. Activitats de valencià-romanès”.
5. Potenciar la incorporació del coneixement del valencià i del seu context d’usos en iniciatives municipals de sensibilització en matèria de diversitat cultural dirigides als centres educatius.

Les dimensions socioafectiva i, sobretot, cultural serien àmbit d’intervenció.

F. Promoció d’usos i valoració del valencià en context de diversitats

1. Promoure l’ús del valencià en les xarxes socials.
2. Seguir amb el suport públic mitjançant subvenció a iniciatives com els grups de conversa o less parelles lingüístiques en valencià desenvolupades per entitats com Escola Valenciana.
3. Editar des de l’administració o amb suport de la mateixa glossaris en valencià, en diferents idiomes, per a famílies de centres educatius.
4. Conscienciar la ciutadania per tal que es dirigisca en valencià a les persones nouvingudes, a través de campanyes públiques, sobretot des dels mitjans de comunicació que mostren models d’acollida lingüística en català.
5. Realitzar campanyes d’ús del valencià en el sector bancari.
6. Fomentar la visibilitat de la diversitat cultural en actes i esdeveniments culturals en valencià.
7. Convocar premis per a iniciatives de promoció del valencià en relació a la diversitat cultural, amb consideració d’altres diversitats com les de gènere, les d’edat o les sexoafectives.

Serien mesures que incidirien en les dimensions **socioafectiva i cultural**.

G. Coneixement i avaluació d'usos i competències

1. 1. Mostrar dades més particularitzades en informes sobre enquestes d'ús, per nacionalitats, anant més enllà de l'agregació múltiple al voltant de la categoria "fora de la Comunitat Valenciana".

En aquest cas, s'incidiria en les dimensions **socioafectiva** i **cultural**.

6. Recapitulació a mode de conclusions

Sobre els entorns socials d'aprenentatge:

1. Partim de la base d'una major competència passiva del valencià, tot i que la parla és fonamental per desenvolupar relacions en l'àmbit de les relacions d'amistat, que s'ha mostrat el més important per l'aprenentatge de la llengua, darrera de l'escolar.

Pel que fa als usos lingüístics, podem concloure que:

2. El castellà és la principal llengua d'acollida. Segons dades de la ECÚSV per a 2021, en les relacions amb persones desconegudes, els bancs i caixes, les grans superfícies i els serveis sanitaris el més habitual és parlar castellà tant si es tracta de persones de nacionalitat estrangera com de nacionalitat espanyola. Hi ha menor ús del valencià en xarxes socials per part de les persones de nacionalitat espanyola, però constitueixen proporcionalment un context més obert al català per part de persones estrangeres o almenys hi trobem més referència a l'ús de la llengua, encara que siga alternativament al castellà.
3. El català té certa presència en la relació amb les amistats, tot i que en les persones estrangeres té un pes important l'opció de llengües diferents al castellà i el valencià. Ara bé, aquest àmbit de relació es mostra per elles com un espai de major intercanvi potencial ja que hi destaca que és en major proporció on afirmen que els resulta indistint parlar valencià o castellà. Les relacions d'amistat, doncs, són importants amb tot el que representen en termes afectius i de construcció de proximitat.
4. Els àmbits de sociabilitat formal com associacions festives o culturals i entitats esportives són contextos més limitats quant a l'oportunitat de mantenir contactes socials, perquè moltes persones no hi participen, sobretot si són estrangeres. Quan ho fan, el castellà és una llengua clarament preponderant.

5. L'administració local és un context que mostra una particularitat: mentre per a les persones de nacionalitat espanyola constitueix un dels principals àmbits on parlar valencià, les de nacionalitat estrangera diuen que hi parlen menys el valencià que en la major part de contextos.
6. Quant al sexe, segons el cens de 2021, tot i que en ambdós sexes l'àmbit laboral i, en menor mesura el de les amistats, resulten més usats en general per les persones de nacionalitat estrangera, les dones presenten un ús proporcionalment un poc més alt en el context familiar.
7. Pel que fa a l'edat, predomina l'ús del castellà al context familiar, entre les persones nascudes a l'estranger. En canvi, els més joves de 20 anys i, en menor mesura de 39, usen més el valencià en l'àmbit de els amistats i sobretot en el laboral. Manquen estudis sobre el paper dels cursos en l'establiment i consolidació de xarxes relacionals que incorporen persones de diversos orígens... Mesures que no van dirigides només a la població estrangera... plantegem que es prioritzen els espais amb major obertura als usos per les persones estrangeres però en què hi ha dissonància en relació a les persones de nacionalitat espanyola perquè, en realitat, hi usen menys el valencià que en altres casos.

En matèria de la incidència de la llengua en experiències comunitàries i identificacions:

8. Es donen escenaris d'ús indistint de castellà i català que tenen un potencial favorable a la integració sociolingüística en la mesura que s'hi afavoreix una actitud oberta als usos lingüístics i una valoració del valencià com a llengua pròpia.

Quant a l'aprenentatge i les competències:

9. La població valenciana de nacionalitat espanyola mostra poca disposició a l'aprenentatge del valencià, mentre l'estrangera, d'entrada, hi té més interès.
10. Les persones de nacionalitat estrangera estarien disposades a aprendre valencià per major diversitat de motius que les de nacionalitat espanyola i, en particular, amb major interès per la incidència positiva de l'aprenentatge per la comunicació.
11. Les competències passives en valencià estan més desenvolupades entre les persones estrangeres que les actives, tot i que això és més clar en el cas dels homes i de les persones més joves, per influència respectiva de la inserció educativa en context d'acollida i per un diferent nivell educatiu.

Sobre la valoració social del valencià:

12. El castellà s'ha mostrat com a llengua de major ús i prestigi. Predomina entre les persones estrangeres cert conformisme amb els usos actuals que es tendeix a plantejar com quelcom que es possible que es mantinga en el futur. Una actitud desenvolupada probablement seguint la posició de les persones de nacionalitat espanyola.

Segons aquest informe, la situació sintetitzada en aquests punts pot trobar resposta en:

13. Mesures en diferents àmbits:

- a) Formació de valencià per a persones adultes;
- b) Acol·lida, orientació i incorporació a la societat;
- c) Formació per a formadores i formadors de persones adultes;
- d) Foment del valencià en l'administració pública;
- e) Formació d'infants i joves;
- f) Promoció d'usos i valoració del valencià en context de diversitats;
- g) Coneixement i avaluació d'usos i competències.

7. Referències bibliogràfiques

AGULLÓ CALATAYUD, Víctor (2011), "Análisis de la realidad sociolingüística del valenciano", *Papers. Revista de Sociologia*, 96(2): 501-514.

ARIÑO, Antonio (2008), "Estilos de aculturación y conciencia intercultural", en LACOMBA, J. i GARCÍA ROCA, J. (eds), *La inmigración en la sociedad española*, Barcelona; Bellaterra, pp. 245-266.

ARIÑO, Antonio (dir) (2018), *La sociedad valenciana en transformación (1975-2025)*, València; Publicacions de la Universitat de València.

BEACCO, Jean-Claude, KRUMM, Hans-Jürgen, LITTLE, David i THALGOT, Philia (eds) (2017), *The Linguistic Integration of Adult Migrants. Some Lessons from Research*, Berlin; De Gruyter. Disponible a <https://rm.coe.int/the-linguistic-integration-of-adult-migrants-lessons-from-research-l-i/168070a67f>
Consultat el 22 de març de 2023.

CASESNOVES, Raquel (2011), "The effect of prestige in language maintenance: the case of catalan in valencia", *ESUKA – JEFUL*, 2(1): 57-74

CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael (2001), "Nacionalismes i actituds lingüístiques al País Valencià: una aproximació", a Mollà, T. (ed), *Ideologia i conflicte lingüístic*, Alzira; Bromera, pp. 145-199.

CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael (2013), "La definició nacional de la realitat al País Valencià", a Flor, V. (ed), *Nació i identitats: pensar el País Valencià*, Catarroja; Afes, pp. 45-71.

CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael i MONCUSÍ FERRÉ, Albert (2018), "Población, dinámica y estructura", a Ariño, A. (dir), *La sociedad valenciana en transformación (1975-2025)*, València; Publicacions de la Universitat de València, pp. 41-93.

CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael i HERNÁNDEZ DOBÓN, Francesc J. (2018), "Diversidad y proceso de sustitución lingüística del valenciano", a Ariño, A, (dir), *La sociedad valenciana en transformación (1975-2025)*, València; Publicacions de la Universitat de València, pp. 309-406.

DDAA (2008), *Un diagnòstic de la llei d'ús. 25 anys d'aplicació, un informe d'explicació i 10 mesures d'implicació*, València; Mesa per l'ensenyament en valencià.

GIMÉNEZ, Carlos (2005), "Convivencia. Conceptualización y sugerencia para la praxis", *Puntos de vista*, 1, 7-31.

ELLING, Agnes, KNOPPERS, Annelies i DE KNOP, Paul (2001), "The Social Integrative Meaning of Sport: A Critical and Comparative Analysis of Policy and Practice in the Netherlands", *Sociology of Sport Journal*, 18(4): 414-434.

ESCOLES D'ACOLLIDA:

<https://inclusio.gva.es/va/web/igualdad-diversidad/escoles-d-acolliment>, consultat el 20 de març de 2023.

FLOR, Vicent (2011), *Noves glòries a Espanya. Anticatalanisme i identitat valenciana*, Catarroja; Editorial Afers.

FLORS-MAS, Avel·lí (2017), *Usos lingüístics i identitats socials entre adolescents catalans i valencians*, Tesi doctoral. Barcelona; Universitat de Barcelona.

GARCIA ROCA, Ximo i DÍE OLMOS, Luis (2008), "Els reptes de la immigració i l'ús del valencià: construir una comunitat des de la riquesa de la diversitat", *Llibre blanc de l'ús del valencià II. Iniciatives per al foment del valencià*, València; Publicacions de l'AVL, pp. 361-377.

HERNÁNDEZ DOBÓN, Francesc J. (2021), *Realitat sociolingüística valenciana*, València; Càtedra de Drets Lingüístics UV.

MALGESINI, Graciela y GIMÉNEZ, Carlos (1997), *Guía de conceptos sobre migraciones, racismo e interculturalidad*, Madrid; La Catarata.

MARQUES, Toni (2019), *Situació del valencià i alternatives 2017*, València; Direcció General de Política Lingüística.

MONCUSÍ FERRÉ, Albert (2022), *La immigració estrangera al País Valencià. Espills per a una societat diversa i canviant*, València; Edicions Alfons el Magnànim.

MORA CATRO, Albert (dir) (2018), *Informe jurídico-social sobre la situación de las persons inmigrantes en la Comunitat Valenciana*, València; Institut Interuniversitari de Drets Humans.

MORENO FERNÁNDEZ, Francisco (2009), "La integración sociolingüística en contextos de inmigración: marco epistemológico para su estudio en España", en *Lengua e inmigración*, 1(1):121-156.

PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2019), *Compromisos dels partits polítics per a la igualtat lingüística. Àmbit valencià*, València. Disponible a:

<https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/estudis-i-publicacions/233/compromisos-dels-partits-politics-per-a-la-igualtat-linguistica-ambit-valencia>.

Consultat el 21 de març de 2023.

PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2022), *InformeCAT 2022*, disponible a:

<https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/estudis-i-publicacions/308/informecat-2022>, consultat el 20 de març de 2023.

PORTES, Alejandro i ZHOU, Min (1993), "The New Second Generation: Segmented Assimilation and its Variants", *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 53(1):74-96.

PULINX, Reinhilde, VAN AVERMAET, Piet i EXTRAMIANA, Claire (2014), "Linguistic Integration of Adult Migrants: Policy and practice. Final Report on the 3rd Council of Europe Survey", Strasbourg; Language Policy Unit, disponible a:

<https://rm.coe.int/16802fc1ce>.

Consultat el 25 de març de 2023.

ROCCA, Lorenzo, HAMMES CARLSEN, Cecilie i DEYGERS, Bart (2018), *Linguistic integration of adult migrants: requirements and learning opportunities*, Estrasburg, Consell d'Europa.

ROVIRA, Marta (dir) (2004), *El català i la immigració. Anàlisi de l'oferta de cursos de català als immigrants adults extracomunitaris. Informe general per a la Fundació Jaume I*, Fundació Jaume I, disponible a:

<https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/estudis-i-publicacions/page/29>.

Consultat el 20 de març de 2023.

SALES TEN, Ana (2020), *Inmigración, integración cívica y obligación en la Unión Europea. El contrato de integración*, València; Publicacions de la Universitat de València.

SCHNAPPER, Dominique (2007), *Qu'est-ce que l'intégration?*, Paris; Gallimard. TORRES PÉREZ, Francisco (2007), *Nous veïns a la ciutat*, València; PUV.

TRACY, Rosemarie (2017), "Language tsting in the context of migration", en BEACCO, J.C., KRUMM, H.J., LITTLE, D. i THALGOT, P. (eds), *The Linguistic Integration of Adult Migrants. Some Lessons from Research*, Berlin; De Gruyter, pp. 45-57.